

GYERTYÁMOS

Gyertyámos (románul Cărpiniș, németül Gertjanosch) Temesvártól 28 km-re nyugatra lévő, Zombolya városhoz közeli nagyközség. A valamikori 8000 itt élő németből 2002-re 120 maradt, a románok után (6177 fő) a legnagyobb helyi etnikai közösség a cigányoké lett (534 fő). A községben magyarnak vallotta magát 289 fő.

Gyertyámos néven már 1382-ben létezett magyar falu ezen a helyen, de a mohácsi vész után a település elpusztult. A XVIII. században idetelepített svábok megtartották a település ősi nevét. 1892-ben a *Pető* család téglagyárat hozott létre Gyertyámoson, majd rövidesen mintegy száz, a téglavetéshez értő Körös-vidéki magyar család telepedett le a községben.

A Temes megyei Gyertyámos község határában 1848. november 3-án az osztrákok lekaszaboltak tizenkilenc portyázó honvédet, akik feltehetőleg előőrsi feladatot teljesítettek. Az ellenséges érzületű német (sváb) lakosság a temető árkán kívül, közös sírba helyezte az elesettek földi maradványait, a feljegyzések szerint egyházi végtisztességben sem részesítette őket. A XIX. század fordulóján a gyertyámosi téglagyár magyar nemzetiségű főrésztvényese márvány obeliszket emeltetett a sír fölé.

A *Pető* család kezdeményezésére 1897-ben, alig öt évvel a magyarok újratelepítése után, már emlékművet emeltek az 1848-as gyertyámosi csata helyszínén, illetve síremléket állítottak a közös sírban elhantolt szabadságharcos honvédeknek. Trianon után mindkét emlékmű tönkrement, elhanyagolták, a gyertyámosi magyarság a beolvadás küszöbére sodródott. Jelenleg a gyertyámosi magyarság létszáma 150 főt tesz ki.

A felújított honvéd-emlékművet 2002. november 3-án, a szabadságharcosok számára gyászos kimenetű gyertyámosi csata 154. évfordulóján a helyi magyar szóránycsofégy felavatta. A csata helyszínét megjelölő emlékmű újraavatásán részt vett Toró T. Tibor parlamenti képviselő, Balas Ioan gyertyámosi polgármester,

megyei- és helyi RMDSZ vezetők, a helyi magyar közösség képviselői. Az utóbbi években nemzeti hovatartozásukat immár tettekkel is vállaló gyertyámosi magyarok 1998-ban a helyi temetőben álló honvéd síremléket is felújították. A Gyertyámos határában elesett szabadságharcosok emlékére tartott meghitt ünnepséget Nagy Károly, a zombolyai római katolikus pap által celebrált istentisztelet vezette be. Az 1897-ben állított és vasárnap újraavatott emlékműnél elmondott ünnepi beszédében Toró T. Tibor parlamenti képviselő hangsúlyozta: Gyertyámos magyar közössége ismételten példát mutat arról, hogyan kell egy közösség saját önazonosságát védje, ápolja, gazdagítsa, „hogyan kell képletesen újra és újra birtokba venni a szülőföldünket”. Az esemény üzenete: „mi magyarok itt a Bánságban hosszú távra tervezünk”.

Az 1848-as események 155. évfordulóján koszorúznak

Ioan Balas, gyertyámosi polgármester javasolta, hogy a megemlékezés évente megismétlődjön, egyrészt az elődök iránti tiszte-

let jeléül, másrészt azért, „hogy évente adjunk számot róla, hogy mit tettünk a közösségünkért”. Az avatóünnepség után a megemlékezés a helyi temetőben folytatódott, ahol a résztvevők a kegyelet virágait helyezték el a gyertyámosi csatában elesett tizenkilenc tamásfalvi (jelenleg a Vajdaságban van) és aurélházi (Temes megye) származású honvéd szürke gránitból készült obeliszkjénél. Ordódi Árpád helyi tanácsos és RMDSZ-elnök mondott rövid emlékbeszédet, dióhéjban ismertette a gyertyámosi magyarság és a két emlékmű történetét. „A felújított síremlék és emlékmű bizonyítja: vagyunk még magyarok Gyertyámoson, és vállaljuk is a magyarságunkat!” – mondta Ordódi Árpád. A megemlékezés nemzeti imánk eléneklésével zárult. (*Heti Új Szó*, Pataki Zoltán újságíró).